

Sprawozdanie Komisji budżetowej

o preliminarzu funduszu szkolnego na rok 1875.
(Alegat do preliminarza funduszu krajowego Rubr. VII. poz. 54.)

Wysoki Sejmie!

Dawniejszy fundusz szkół normalnych, rozdzielony przedtem na galicyjski i krakowski, tworzy na mocy ustawy z d. 2. Maja 1873 r. o zakładaniu i utrzymywaniu szkół, od 1. Stycz. 1874 r. wspólny fundusz szkolny krajowy królestwa Galicyi i Lodomeryi łącznie z Wielkiem Księstwem Krakowskiem. W myśl art. 34 pomienionej ustawy zarządza nim Wydział krajowy, a Rada szkolna krajowa rozporządza jego dochodami w granicach co rocznym preliminarzem zakreślonych.

Obecnie już po raz drugi Rada szkolna krajowa przedłożyła za pośrednictwem Wydziału krajowego Wysokiemu Sejmowi preliminarz rzeczzonego funduszu z żądaniem, aby okazujące się w nim niedobory zastąpione zostały z powszechnego funduszu krajowego.

Rozbiór tego preliminarza jest w danych stosunkach bardzo ważną atrybucją Reprezentacyi krajowej, bo daje jej sposobność, a nawet wkłada na nią obowiązek, badać tę gałąź publicznej administracyi, którą bezpośrednio swoimi funduszami zasila, przekonywać się, o ile ustawy, uchwalone przez nią w przedmiocie wychowania, wchodzą w wykonanie i jak bywają przestrzegane, żądać nareszcie dokładnego usprawiedliwienia nie tylko poszczególnych pozycyi budżetu, ale w dalszem następstwie także sposobu, w jaki przyzwolone sumy zostały użyte. W tym to duchu przystąpiła Komisya budżetowa do sprawdzenia tegorocznego preliminarza funduszu szkolnego.

W odezwie z d. 27. Lipca 1874 r., którą Rada szkolna krajowa wystosowała do Wydziału krajowego, przesyłając mu w mowie będący preliminarz, powiedziano, że obliczenia jego nie opierają się na tak ścisłych podstawach, iżby każdy najdrobniejszy szczegół w zupełności odpowiadał istotnej potrzebie, a to z powodu, że rozpoczęta na mocy ustaw szkolnych z d. 2. Maja 1873 r. reorganizacya szkół jeszcze jest w toku i dopiero z początkiem roku szkolnego ma być ukończona. Przeto podano tylko cyfry najbardziej zbliżone do prawdy, a postępując tą drogą ograniczono ze względu na materialne stosunki kraju, wydatki do najniezbędniejszych potrzeb.

Zasięgnąwszy bliższych informacji co do trudności z jakimi Rada szkolna krajowa miała do walczenia, przystąpiwszy do przeprowadzenia ustaw szkolnych z d. 2. Maja 1873 r., Komisya budżetowa nie zaprzecza bynajmniej, że one w wysokim stopniu mogły opóźnić prace reorganizacyi naszego szkolnictwa. Ubolewa przedewszystkiem, że wielu z członków Rad szkolnych okręgowych, nie znalazło dość czasu i skłonności, aby przyjść w pomoc przełożonej swej władzy krajowej, tak, iż w znacznej części ciężar prac przygotowawczych spoczywał wyłącznie na samych tylko inspektorach. Z tem wszyskiem jest naszym obowiązkiem, oświadczyć otwarcie i stanowczo, że zaszcza dotąd w reorganizacyi ludowego szkolnictwa zwłoka nie odpowiada potrzebom i życzeniom kraju.

Według świeżo w Izbie rozdanej I. części sprawozdania Rady szkolnej o stanie wychowania publicznego za r. 1874 zreorganizowano po dzień 1. Września b. r. ledwie 989 szkół z liczby 2764, które przedtem już były zaprowadzone.

Jeżeli zważymy, że celem uchwalonych przez nas ustaw szkolnych prócz reorganizacyi już istniejących szkół, było także rozszerzenie oświaty aż do najodleglejszych zakątków naszej prowincyi, to trudno przewidzieć, kiedy się zbliżymy choć w części do tego kresu, jeśli rzecz równie powolnym jak do tej chwili postępować będzie krokiem. Wyrażmy nadzieję, że Rada szkolna krajowa, otoczona zaufaniem kraju, z doświadczoną swą sumiennością połączy nieodzowną w danych okolicznościach sprężystość, że z pominięciem rozwlekłych formalności, dołoży starań, aby samo dzieło według możliwości przyspieszyć, i już w niedalekiej przyszłości przyprowadzić do skutku.

Zdaniem Komisyi budżetowej często z korzyścią dla szkoły zaradzouoby brakowi nauczycieli gdyby naukę na szersze rozmiary niż dotąd poruczono nauczycielkom.

Już atoli w obecnym składzie rzeczy możebne było poszczególnienie wydatków i uzasadnienie pozycyi dokładniejsze niż się to w samej rzeczy stało. Jeżeli jak właśnie wspomniano, z początkiem bieżącego roku szkolnego 989 szkół, przyszło na nowy etat, trzeba przypuścić, że Rada szkolna w czasie sporządzenia preliminarza posiadała dostateczne podstawy, by podać analizę potrzeb przynajmniej części poszczególnych na nowy etat przeniesionych szkół, jaką podają preliminarze Ministerstwa oświecenia Radzie Państwa przedkładane. Mając takie uzasadnienie pozycyi przed sobą Reprezentacya kraju otrzymałaby była możność ocenienia ich słuszności, jakoteż zarządzeń administracyjnych, które te pozycye spowodowały.

Preliminowano :

ogół wydatków na	342.293 zł.
ogół dochodów na	82.403 „
ztąd niedobór	<u>259.890 zł.</u>

którego pokrycia z funduszu krajowego Rada szkolna się domaga.

I. Dział wydatków w preliminarzu funduszu szkolnego obejmuje 10 rubryk.

W 1. z nich preliminowano „Na zasiłki dla funduszów szkolnych okręgowych;“ w szczególności :

A) Na zasiłki dla szkół wzorowych we Lwowie i Krakowie, dla szkoły panińskiej w Chrzanowie i dla wyższej szkoły żeńskiej na Podwału razem t. j. o 98 zł. więcej niż w roku zeszłym, a to z powodu, że na szkołę główną wzorową w Krakowie preliminowano o 482 zł. mniej, na szkołę żeńską na Podwału o 1000 zł. więcej, a na szkołę panińską w Chrzanowie po raz pierwszy 420 zł.

B) Na zasiłki dla szkół reorganizowanych :

w poz. 10. na płace nauczycieli	150.000 zł.
w „ 11 na dalsze potrzeby szkół reorganizowanych	50.000 „
razem	<u>200.000 zł.</u>
w ogóle w tej rubryce	<u>226.842 zł.</u>

Szkoły pod A) z powodu bardzo zawiśniętych stosunków we Lwowie i Krakowie nie zostały dotąd reorganizowane i będą zdaniem Rady szkolnej musiały być jeszcze przez jakiś czas, chociażby w sposobie zaliczki utrzymywane z funduszu szkolnego. W nadziei wszelako, że ta reorganizacja wedle możliwości zostanie przyspieszona, i z uwagi, że wydatek preliminowany równa się prawie zesłorocznemu, Komisya nie podnosi dalszych przeciw niemu zarzutów.

Wydatki na szkoły pod B) opierają się na przypuszczeniu że w r. 1875 wszystkie szkoły, o ile dla nich będzie można uzyskać nauczycieli, ulegną reorganizacji. Według sprawozdania Rady szkolnej krajowej za rok 1872. i 1873. zajętych jest przy szkołach ludowych w kraju 924 nauczycieli z wyższą, a 1323 nauczycieli z niższą kwalifikacją. a przeciętna płaca roczna jednego nauczyciela pokryta z funduszków miejscowych wynosi 203 zł. Nauczyciele z wyższą kwalifikacją znajdują przy reorganizacji umieszczenie na posadach z lepszą płacą po 700, 600, 500, 400 i 350 zł. czyli przeciętnie po 500 zł. Mnożąc tę cyfrę przez liczbę wyżej ukwalifikowanych nauczycieli, t. j. przez 924, otrzymujemy jako ogół potrzebnych na ich zapłacenie wydatków cyfrę . . . . . 472.000 zł.

Na nauczycieli z niższą kwalifikacją przypada w przecięciu roczna płaca w kwocie 300 zł., która pomnożona przez liczbę 1323 nauczycieli daje ogół potrzeby . . . . . 396.300 „

Na pokrycie tej potrzeby dostarczają miejscowe fundusze szkolne sumy . . . . . 456.141 „
okręgowe zaś fundusze szkolne około . . . . . 240.000 „
obidwie te kategorie funduszków razem . . . . . 796.141 „

która to kwota odtrącona od powyższej na zapłacenie wszystkich nauczycieli w ogóle potrzebnej daje resztę . . . . . 172.759 „

jako mającą być rzeczywiście wydaną na zasilenie w myśl art. 27 ustawy szkolnej funduszków szkolnych okręgowych. W preliminarzu przyjęto jednak tylko okrągłą kwotę . . . . . 150.000 „

z powodu, że z niej wyjęte być mają szkoły pod A) wymienione, i że w roku szkolnym 1874 dotacya niektórych szkół ze źródeł miejscowych została podwyższona.

Według obliczenia, w rozdanem właśnie sprawozdaniu Rady szkolnej krajowej zawartego, na utrzymywanie szkół po dzień 1. Września b. r. zreorganizowanych fundusze okręgowe, a względnie fundusz krajowy będą musiały dopłacać . . . . . 132.393 „

Dla umożliwienia i przyspieszenia reorganizacji, Komisya budżetowa wnosi, aby przyzwolić na żadaną w pozycyi 10. sumę, w kwocie . . . . . 150.000 „

Oprócz tej kwoty jednak preliminowano w pozycyi 11. na dalsze w art 27 ustawy z d. 2. Maja 1873 wspomniane potrzeby szkół zreorganizowanych jeszcze . . . . . 50.000 „

Ponieważ fundusze szkolne okręgowe na pokrycie tych potrzeb dotąd nie mają zasobów, przeto Komisya w interesie rychłej reorganizacji szkół wnosi uznanie tej kwoty, a ostatecznie przyjęcie w rubryce 1. ogółu wydatków w żądanej kwocie . . . . . 226.842 „

Preliminowano dalej w rubryce 2. na substytucye jak w r. przeszłym . . . . . 900 „

w rubr. 3. zasiłek czasowy dla szkół utrzymywanych przez korporacye . . . . . 4.227 „

w rubr. 4. na fundacye i stypendya jak w roku przeszłym . . . . . 63 „

w rubr. 5. na adjuta dla kandydatów i kandydatek stanu nauczycielskiego, jak w roku przeszłym . . . . . 6.500 „

w rubr. 6. na remuneracye i zapomogi, a w szczególności:

a) stałe	661 „
b) zmienne	16.000 „
Razem	<u>16.661 zł.</u>

w rubr. 7. na podatki i daniny . . . . . 355 „

Ponieważ preliminowane tu kwoty opierają się na istotnych potrzebach lub na przeciętych wypadkach lat zeszłych, Komisya uważa je wszystkie za dostatecznie uzasadnione.

W rubr. 8 preliminuje Rada szkolna na koszta podróży i dyet dla nauczycieli kwotę	2.000 „
a zatem w porównaniu z kwotą zeszlorocznego preliminarza która wynosiła	320 „
więcej o	<u>1.688 „</u>

Ten wydatek ma się opierać na art. 8 ustawy z d. 2. Maja 1873 z. (D. u kr. 251), który dozwala przenoszeń nauczycieli z urzędu, w którym to razie należy mu się zwrot kosztów podróży. Uznając tę potrzebę w zasadzie, sądzi jednak Komisya, że podniesienie dotychczasowej kwoty do wysokości 1.000 zł. byłoby dotateczne.

W rubr. 9 na dodatki pięcioletnie dla nauczycieli preliminowano kwotę	24.000 zł.
w porównaniu z przeszloroczną, która wynosiła tylko	13.000 „
więcej o	<u>11.000 zł.</u>

Podwyższenie preliminarza w tej rubryce ztąd pochodzi, że w r. 1874 do pobierania tych dodatków, w całości na funduszu szkolnym krajowym ciężących będą mieli prawo prawie wszyscy nauczyciele, którzy na nowy etat zostaną przeniesieni. Wobec tego uzasadnienia wnosi Komisya aby przyzwolono na wstawienie w tej rubryce żądanej sumy w kwocie . . . . . 24.000 zł.

W rubr. 10 „dodatek do funduszu emerytalnego“ w kwocie . . . . . 12.800 „ obliczony według zasad art. 36 ustawy z d. 2. Maja 1873 r. o zakładaniu i utrzymaniu szkół, nie ulega żadnemu zarzutowi.

W rubr. 11 pozycya na emerytury dla nauczycieli którzy utracą posady w skutek organizacji preliminowana jak w roku przeszłym w kwocie 5.000 zł. Wydatek ten opiera się w zasadzie na art. 48 ustawy szkolnej z d. 2. Maja 1873 r. o stosunkach prawnych nauczycieli. Z tego powodu a w szczególności aby nie opóźniać reorganizacji naszego szkolnictwa nie sprzeciwia się Komisya przyjęciu powyższej pozycyi na budżet funduszu szkolnego, zwłaszcza, że ona nie przekracza cyfry w roku zeszłym na tem miejscu wotowanej, żałuje jednak, że nie podano ściślejszego uzasadnienia jej wysokości.

W rubr. 12 preliminowano na dary z łaski:

a) stałe, kwotę	845 zł.
b) jednorazowe jak w roku zeszłym kwotę	2.000 „
Razem	<u>2.845 zł.</u>

którą to cyfrę komisya uznaje za stosowną.

Do rubr. 13. „potrzeby szkół ogólnej natury“ wnosi Komisya uznanie kwoty 10.000 zł.

Rubr. 14 „Rozmaite wydatki“ na które preliminowane . . . . . 100 „ może zostać nietknięta.

W rubr. 15 żąda Rada szkolna krajowa tytułem zasiłków nadzwyczajnych na budynki szkolne kredytu na . . . . . 30.000 „

Według art. 24 ustawy o zakładaniu szkół ponoszą gminy łącznie z obszarami dworskimi wszystkie wydatki na wystawienie lub najem na utrzymanie i wewnętrzne urządzenie budynków

szkolnych. Zasiłki na nie mogą tylko w razach wyjątkowych udzielane być gminom z funduszu szkolnego okręgowego lub krajowego, a to w formie zaliczek, które po upływie pewnego czasu naraz lub ratami mają być zwrócone.

Tylko w przypuszczeniu, że powyższe ustawą określone warunki, ściśle będą przestrzegane, Komisya przychyliła się do otworzenia Radzie szkolnej na ten cel kredytu; w żądanej kwocie 30.000 zł.

Ze względu na niezamożność gmin w naszym kraju, bardzo ważną sprawą jest zasilenie ich w celu, aby mogły tem łatwiej budować domy szkolne zastosowane do potrzeb nauki i wymagań higieny, zwracało też oddawna na siebie uwagę świątłych obywateli. W zamiarze niesienia pomocy szkołom ludowym w ogóle, zawiązał się był w naszym kraju z początkiem roku 1872 komitet, którego zadaniem było zbierać na powyższy cel składki. Jak się dowiadujemy ze sprawozdania z czynności Wydziału krajowego na karcie 63 zebrano powyższym sposobem kapitał zarodowy w kwocie 73.290 zł., którego stałe dochody służyć mają na udzielanie bezpowrotnych zasiłków dla tych gmin, które się zobowiążą wybudować u siebie lub przeistoczyć według instrukcyi i planów krajowej Rady szkolnej budynki dla umieszczenia szkoły pospolitej a przy tem wykażą, że o własnych siłach tej budowy dokonać nie są w stanie. Wszelako dąbroczyzna ta fundacya nie będzie mogła tak rychło wejść w życie, albowiem należność rządowa wynosząca 10% kapitału musi być przedewszystkiem uiszczona, co pochłonie blisko dwuletni jej dochód. Byłoby to w interesie kraju i bardzo słuszną rzeczą, aby c. k. Rząd chciał tę fundacyę zwolnić od uiszczenia żądanej należności.

Sprawdzony w powyższy sposób preliminarz wydatków obejmowałby przeto następujące cyfry: w rubryce

1	226.842 zł.
2	900 "
3	4.227 "
4	63 "
5	6.500 "
6	16.661 "
7	355 "
8	1.000 "
9	24.000 "
10	12.800 "
11	5.000 "
12	2.845 "
13	10.000 "
14	100 "
15	20.000 "
Ogół wydatków	341.293 zł.

II. W dziale dochodów jedynie w rubryce 1. pozycya zdaje się wymagać sprostowania. W niej dochód obligacyi indemnizacyjnych na 2.650 zł. obliczony jest w kwocie . . . . . t. j. o 14 zł mniej niż w roku przeszłym; strącono bowiem podatek dochodowy z kąd wynika powyższa różnica. Gdy się jednak zważy, że w dziale wydatków w rubr. 7 pozycyi 42 umieszczono już kwotę 161 zł. na podatek dochodowy od kuponów obligacyi indemnizacyjnych i wypożyczanych kapitałów, nowe strącenie kwot z dochodów z tego samego tytułu nie zdaje się być właściwem. Po tem sprostowaniu wynosiłby ogół dochodów w funduszu szkolnym

125 zł.

82.417 "

Nie może prócz tego Komisya pominąć, że w rubr. 2 wykazane są dochody z dóbr, realności i innych praw, które są tak nieznaczne, że nasuwają pytanie, czyliby nie należało pomyśleć o korzystniejszej ich fruktyfikacyi. Już

w zeszłym roku zwróciła Komisya budżetowa uwagę na tę okoliczność, a teraz podnosi ją na nowo.

Od ogółu wydatków obliczonego jak powyżej na	341.293 „
odtrąciwszy ogół dochodów funduszu szkolnego w kwocie	82.417 „
	<hr/>
Okazuje się rzeczywisty niedobór w kwocie	257.876 zł.

który ma być pokryty z funduszu krajowego.

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

- Zatwierdza się preliminarz funduszu szkolnego na rok 1875.

w dziale wydatków w kwocie	341.293 zł.
w dziale dochodów w kwocie	82.417 „
- Niedobór funduszu szkolnego w kwocie . . . . . 257.876 „
ma być zamieszczony na budżecie krajowym.
- Sejm wyraża życzenie, iżby przeprowadzenie ustaw szkolnych z d. 2. Maja 1873 r. zostało wedle możności przyspieszone.
- Sejm wyraża życzenie, iżby preliminarz funduszu szkolnego w przyszłości zawierał dokładną analizę potrzeb szkół celem uzasadnienia żądanych na ich pokrycie sum.
- Wzywa się c. k. Rząd, aby na drodze właściwej wyjednał dla zebranego w r. 1872 ze składek funduszu szkolnego, z którego niezamożnym gminom mają być udzielane bezpowrotne pożyczki na wybudowanie domów szkolnych, uwolnienie od należności skarbowej.
- Wzywa się Wydział krajowy, aby się zajął korzystną fruktyfikacją funduszy normalnych tudzież windykacją takich, któreby do funduszu szkolnego należeć mogły.

We Lwowie d. 13. Października 1874.

Przewodniczący
H. Wodzicki.

Sprawozdawca
E. Czerkawski.